

JUTA'S
Nieuwe Hollandse Serie

LEESBOEK
VOOR
ZUID-AFRIKA

Door
HUBERTUS ELFFERS

STANDAARD
III.

SKB
372.412

ELF

Een Wijze Keus.

opgang
spoedig
lichtste
drager

verreweg
gedragen
zonsopgang
volgepakt

vooruitkomen
levensmiddel
aangesproken
binnenlanden

Een koopman reisde eens door 't binnenland. Hij gebruikte dragers om zijn pakken met koopwaren van de ene plaats naar de andere te vervoeren. De streek was woest en 't pad ongebaand, zodat de dragers 't dikwels zeer zwaar hadden.

Toen ze zich met zonsopgang klaar maakten om de tocht te beginnen, vroeg een van de dragers aan de koopman, of hij de lichtste last mocht hebben, daar hij niet sterk was.

De koopman stemde toe, en de drager koos een grote mand, die volgepakt was met brood en andere levensmiddelen.

De andere dragers lachten toen ze 't zagen, en plaagden de man, omdat hij zo dom was; want hij had verreweg de zwaarste last gekozen.

Nadat ze een paar uur gelopen hadden, kwamen ze bij een stroompje helder water. Hier liet de koopman de dragers rusten, en gaf hun 't brood en 't vlees, dat in de mand was.

Toen ze weer verder trokken, bemerkten ze, dat de man veel vlugger vooruitkwam dan zij, en dat zijn last waarlik lichter scheen. Spoedig bespeurden ze dan ook, dat de man niet zo dom was geweest als ze gedacht hadden.

Bij iedere halt werd de voorraad uit zijn mand aangesproken, en dus werd de last lichter en lichter, terwijl hun pak door 't lange dragen al zwaarder en zwaarder woog.

En toen ze de laatste uren van hun tocht, gebukt onder hun pakken, zich met moeite voortsleepten, liep de slimme drager vlug en licht; want zijn mand was leeg.

TAALLOEFENING.

Iets verder over Bijwoorden.

Bijwoorden staan alleen bij Werkwoorden.

Sommige Bijwoorden zeggen *wanneer* de werking geschiedt, andere *waar*, nog andere *hoe*.

Hij ging *gisteren* — Bijwoord van Tijd.

Wie roept *daar?* — Bijwoord van Plaats.

De wind waait *sterk* — Bijwoord van Wijze.

Let op:—Deze laatste soort zijn Bijvoegelijke Naamwoorden. *bij Werkwoorden* gebruikt.

Als deze woorden bij 't Werkwoord *zijn* gebruikt worden, blijven ze Bijvoegelijke Naamwoorden;

b.v. de wind *was sterk, krachtig, hard, zacht.*

mijn neef *is jong, oud, ziek, zwak, ernstig.*

WOORDVERKLARING.

binnenland, onderveld; deel van een land van de zee kust weg. **koop-waren**, negotiegoed. **vervoeren**, overbrengen. **ongebaand**, ruw; zonder paden. **tocht**, reis, trek. **levensmiddelen**, eetwaren, padkost. **plagen**, tergen. **verreweg**, helemaal. **bespeurden**, merkten, zagen. **halt**, rustplek. **de voorraad werd aangesproken**, er werd gegeten van de kost. **zich voortsleepten**, zeer vermoeid voortliepen.

in eenheid ligt kracht

In Eenheid ligt Kracht.

<u>altijd</u>	moeite	verdrietig
<u>twisten</u>	samen	onmogelijk
<u>bundel</u>	verdragen	gemakkelijk
<u>stevig</u>	opgroeien	samenbinden

Een oude man had zeven zoons. 't Waren wel flinke, brave kinderen, die goed voor hun oude vader zorgden; maar ze konden 't niet laten om altijd met elkander te twisten. De een wilde nooit, wat de ander wilde.

~~Hierdoor ontstond dikwels moeite en twist, en gaven ze hun vader veel verdriet. Hoe meer ze opgroeiden, hoe erger 't werd; zodat hun vader vreesde, dat de mooie, grote plaats, waarop hij woonde, na zijn dood door zijn zoons zou verdeeld worden, en dat ze zich door hun twistzucht ongelukkig zouden maken. Hij bedacht daarom een plan om hen dit te doen verstaan.~~

Op een morgen liet hij alle zeven bij zich komen. In zijn hand hield hij zeven stokken, die met een stevig touw waren samen gebonden. Deze liet hij hun zien, en zei, dat wie die bundel kon breken, bij zijn dood de plaats zou erven. Daarop gaf hij de stokken aan zijn oudste zoon.

Deze deed wat hij kon, maar hij kon ze zelfs niet buigen. En zo ging 't met allen tot de jongste toe. "Neen," zeiden ze allen, "'t is onmogelijk!"

Daarop nam de oude man de bundel, maakte 't touw los, en brak de ene stok na de andere zonder moeite.

"O," zeiden de zeven, "zó kunnen we 't ook; één te breken is gemakkelijk!"

"Dat is juist wat ik jullie wilde tonen," antwoordde hun vader. "Eén stok te breken is niets; maar de zeven samen is niet mogelijk. Zien jullie niet, wat ik jullie wilde leren? Slechts in eenheid ligt kracht."

En ze namen de les ter harte, en trachtten van die dag af elkander te verdragen en samen te werken.

TAALOEFENING.

Nog iets over Bijwoorden.

Bij 't werkwoord *zijn* staan geen Bijwoorden, maar Bijvoegelijke Naamwoorden; b.v.:

ik ben *blij*; hij was *dood*; zij is *ziek* geweest.

Zo is 't ook met 't werkwoord *worden*.

hij wordt *gezond*; zij is *groot* geworden.

Zo ook met *schijnen*, *lijken* en *blijven*.

't papier lijkt *geel*.

zij leek erg *bleek*.

dit schijnt niet helemaal *waar*.

zijn handen schenen *vuil*.

mijn vriend blijft *trouw*.

hij is *vriendelijk* gebleven.

WOORDVERKLARING.

flink, sterk, gezond, degelijk. **braaf**, van goed karakter. **twisten**, strijden, ruzie maken. **ontstond**, ontstaan, ontstond, ontstaan. **ontstond**, kwam. **verdriet**, smart, ergernis. **twistzucht**, lust om te twisten. **stevig**, sterk. **slechts**, alleen.

't Bloememeisje.

lief	koopt	ruiker
zorg	genoeg	gaarne
ziek	geplukt	geurigs
even	droevig	penning

Wie koopt mijn bloemen?—Moeder is ziek,
Ach, en ze heeft geen brood!

Wie koopt mijn bloemen?—O, wie helpt ons
Uit onze grote nood?

Wie koopt mijn bloemen?—Vader is dood,
En wij, we zijn alleen!

Wie koopt mijn bloemen?—O mensen, helpt!
Zendt d' arme wees niet heen!

Wie koopt mijn bloemen?—Moeder is koud,
En hongerig ligt ze daar!

Wie koopt mijn bloemen?—'k vraag niet om goud:
Een enk'le penning maar!

Wie koopt mijn bloemen?—O mensen, staat,
Staat even stil bij mij!

Wie koopt mijn bloemen?—Ze zijn zo schoon,
Zo pas geplukt uit de wei!

“ Is er je moeder ziek, lief kind,
En is er je vader dood?

Is alles thuis zo droevig en koud,
En heb je zelfs geen brood?

Geef mij die ruiker; zie, hier is geld,
 Maak er je moeder mee blij,
 Koop haar wat geurigs, koop haar wat warmes,
 Zeg haar, het komt van mij.

Tel niet de stukken, zie ik heb veel,
 Gaarne deel ik wat mee!
 Zorg voor je moeder, en denk aan jezelf,
 Zie, 't is genoeg voor twee.

En is je moedertje morgen nog krank,
 Breng nieuwe bloemetjes dan.
 En vraagt je moedertje, wie of ze koopt,
 Zeg: 't Is een vreemde man."

TAALOEFENING.

Nog iets over Bijwoorden.

Men vindt somtijds een woord bij een Bijvoegelijk Naamwoord gevoegd, dat de kracht ervan beter helpt uitdrukken; b.v.:

de bloem is mooi

de bloem is *heel* mooi.

Zulk een woord is ook een Bijwoord—een Bijwoord van Graad

We vinden zulke Bijwoorden van Graad ook bij andere Bijwoorden—voornamelijk bij Bijwoorden van Wijze, of van Tijd:

b.v. hij schrijft lelik

hij schrijft *erg* lelik.

Maak tien mooie zinnen, waarin een Bijwoord van Graad gebruikt wordt.

WOORDVERKLARING.

stukken, geldstukken. **ruiker**, bos bloemen. **geurig**, smakelik,
lekker. **deel ik wat mee**, geef ik wat. **krank**, ziek.

Hebt uw Naaste lief

veld	kapitein	hongerig
garst	hoofdweg	veiliger
bevel	grijsaard	korenveld
plaats	liefhebben	omwenden

Na de grote oorlog tussen Frankrijk en Duitsland (1870-71) trok een afdeling duitse soldaten op weg naar hun kamp door een woeste streek. Hun paarden waren moe en hongerig; maar hoe de kapitein ook rondzag, hij kon nergens een plek ontdekken, waar hij voer voor de dieren kon krijgen.

Eindelijk kwam hij langs een armoedig huisje. Vóór dat huisje zat een oude man rustig zijn pijpje te roken. De kapitein reed op hem toe en vroeg hem, of hij hem niet van een plek kon zeggen, waar hij zijn paarden voer kon laten geven. ✓

“O ja,” antwoordde de oude, “dat kan ik heel goed, ik zal u de weg wijzen;” en opstaande sloeg hij een zijpad in, dat tussen twee heuvels door in een dal voerde.

✗ Daar kwamen ze aan een prachtig garstveld. De kapitein wilde reeds bevel geven aan zijn soldaten om af te klimmen, toen de grijsaard zich omkeerde en zei, dat dit veld niet de rechte plek was, en ze nog een weinig geduld moesten hebben. Een minuut of vijftien later kwamen ze aan een ander veld, waar de garst lang zo goed niet stond. ✗

“Hier kan u uw paarden laten eten,” zei de oude man, zich tot de kapitein wendende. Deze liet zich niet tweemaal nodigen, maar gaf bevel, en in een ogenblik waren de vermoeide paarden in 't garstveld gejaagd, dat ze in korte tijd geheel kaal aten.

✓ Toen ze gereed waren om verder te gaan, ging de oude man hun weer voor, om hen veilig op de hoofdweg terug te brengen. 't Eerste garstveld voorbijkomende, riep de kapitein uit: “Zeg, oude, 't was toch dom van je om ons zo ver te brengen; dit veld was veel beter geschikt dan 't tweede.”

“Dat weet ik wel,” antwoordde de grijsaard, zich omkerende, “maar 't was 't mijne niet. 't Behoort aan mijn buurman.”

TAALOEFFENING.

Iets verder van Zelfstandige Naamwoorden.

De soorten van Zelfstandige Naamwoorden, die we moeten kennen, zijn:

WOORDVERKLARING.

doorleef je, breng je door. **verspild**, verknoeid. **leuze**, leus, motto, levenspreuk. **niemendal**, niets. **guit**, schalk, vrolijke jongen. **bij de vleet**, in menigte. **hoe je je wilt dopen**, welke naam je wilt nemen. **makelaar**, zaakwaarnemer; iemand die zaken voor anderen doet. **register**, lijst. **aan de band leggen**, binden; dwiagen. **immer**, altijd. **vlijt**, ijver. **je besluit berouwe je nimmer**, laat je besluit jullie nooit berouwen.

*ongeduldig
aankwam
toesprongen*
Luchtkastelen.

stro	vloeien	boereplaats
sprong	allebei	overvloedig
nieuw	smakelik	lentemorgen
vrouw	bezitten	luchtkasteel

Van een ordelik boereplaatsje nabij een dorp in Frankrijk ging een jonge vrouw op zekere vroege lentemorgen met vlugge stap naar de markt. Ze droeg een emmer verse melk op haar hoofd, en 't was haar aan te zien, dat ze diep in gedachten was. Na een poosje begon ze met zichzelf te praten; en dit was wat ze zei:—

“ Ik zal een van de eersten op de markt zijn van morgen, en mijn melk zal hoog gaan: hij ziet er zo vet en zo smakelik uit. Ik reken dat ik er genoeg voor zal krijgen, om vier dozijn eieren te kopen. Die geef ik aan mijn vier broeise hennen, en ze zullen ze voor me uitbrengen. De kuikens worden zonder moeite en zonder kosten groot, want 't veld is ruim, en gras is er in overvloed. Zijn al die kuikens groot, dan ruil ik ze tegen een varken. Klaas, mijn goede man, zal er zeker een hok voor maken, want bomen zijn er genoeg op de werf. Dat varken maak ik groot, en is 't vet, dan ruil ik 't voor een koetje, dat me melk en kaas, en

ieder jaar een kalf geven zal. En zuinig zal ik zijn, zuinig en spaarzaam, spaarzaam en vlijtig, mijn man en ik allebei, tot we genoeg hebben om een nieuw huis te bouwen, niet van klei en stro, maar van kalk en steen. O, wat een vreugde zal dat niet zijn!"

En zie, bij de gedachte aan zulk een genot, een nieuw, eigen huis te bezitten, vergat de vrouw wat ze deed, waar ze was. Ze zwaaide haar armen rond, en deed een sprong van geluk. Maar met die sprong kantelde haar emmer, en ging naar de grond. En toen de verse, lekkere melk over 't vuile pad vloeyde, toen lagen daar eieren, kuikens, varken, koe, kalvers, en 't mooie, nieuwe huis—alles in 't niet!

TAALOEFENING.

Maak lijsten van de Zelfstandige Naamwoorden.

- (1) Voorwerpsnamen.
- (2) Stoffnamen.
- (3) Afgetrokken Zelfstnw.

Schrijf twaalf van de Bijvoegelijke Naamwoorden in deze vorm
vuil, vuiler, vuilst.

WOORDVERKLARING.

luchtkasteel, iets dat iemand zich verbeeldt, dat gebeuren kan, en waarop hij gedurig hoopt. **ordelik**, net, schoon, welingericht. **lentemorgen**, morgen vroeg in de zomertijd. **hoog gaan**, een goede prijs halen. **broeis**, verlangend om op eieren te zitten. **zuinig**, voorzichtig met geld uitgeven. **genot**, vreugde, plezier. **kantelde**, viel om.

De Zonnebloem.

wild
gooit
smaak
wijnstok

degelijk
voorbeeld
brandhout
aankweken

Amerika
overblijft
zonnebloem
aantrekkelijk

't Spreekt van zelf, dat elk kind graag bloemen ziet. Bloemen maken de planten mooi, 't veld aantrekkelijk en onze huizen gezellig. Hoe meer een kind van bloemen houdt, hoe beter.

Maar denken we er ooit aan, dat een bloem waarde heeft? Ach, neen, zeg je, dat kan niet! Ja, dat kan wel. En 't is wel degelijk zo. Ik zal er je een voorbeeld van geven.

Die grote, bijna te grote bloem, die zo veel op de zon lijkt, en daarom zonnebloem heet. is 't eerst in Middel-Amerika gevonden. Daar groeide hij in 't wild.

Niet omdat hij zo nuttig was, maar eenvoudig omdat hij elkeen z'n aandacht trok, bracht men hem naar Europa, en later ook naar Azië over. Iedereen wilde hem hebben om in zijn tuin te prijken. Maar

de Russen begonnen hem tot iets anders te gebruiken. Ze merkten op, dat 't zaad van deze bloem olie bevat, die een goede smaak heeft, en ze persten de olie uit, en zochten die in de handel te brengen. Dit gelukte hun, en 't gevolg is geweest, dat de zonnebloem nu in Zuid-Rusland wordt aangekweekt, gelijk bij ons de wijnstok. Velden en velden vol vindt men ervan. Honderd molens zijn gebouwd om 't zaad uit te persen, één waarvan in de stad Saratow gevonden wordt, welke jaarliks twee miljoen liter olie voor de handel levert.

Wat er na 't persen van 't zaad overblijft, gebruikt men als koeken voor 't vee, dat in de winter op stal moet staan, of voert er pluimvee mee. De bloem zelf, nadat 't zaad er uitgenomen is gooit men voor de

schapen, die er veel van schijnen te houden, en de droge stengels gebruikt men als brandstof.

't Laatste, dat wij over deze plant gehoord hebben, is, dat men in Amerika begonnen is, papier van zijn stengels te maken. 't Zou zeker de moeite waard zijn, om de zonnebloem ook in Zuid-Afrika aan te kweken. Er is plaats genoeg voor zulk een onderneming.

TAALOEFFENING.

De zonnebloem is een van onze afrikaanse bloemen. Er zijn er heel wat andere, die hollandse namen dragen, en die willen we eens opschrijven, en zien hoe lang de lijst wordt. Als die lijst klaar is, maken we een andere, en daarin schrijven we al de hollandse namen van de groenten, die we kweken, en dan nog een derde van de granen en soorten van voer, die we op onze plaatsen verbouwen. Hebben we dat alles klaar, dan zal 't niet moeilijk wezen om zinnen te maken, waar die woorden passend in gebruikt worden.

WOORDVERKLARING.

't spreekt van zelf, 't is natuurlijk. aantrekkelijk, mooi. gezellig, prettig, aantrekkelijk. 't is wel degelijk zo, 't is wezenlijk waar. heet, genoemd wordt. groeide in 't wild, was een veldbloem. om in zijn tuin te prikken, om zijn tuin mooi te maken. bevat, heeft, inhoudt. persten, drukten (met een pers). in de handel te brengen, te verkopen. dit gelukte hun, daarin slaagden ze. gevolg, uitkomst. aangekweekt, geplant, verbouwd. liter, een en driekwart pint. levert, verschaft, geeft. stengel, steel, stam.

De Zingende Natuur.

lied ✓	hulde ✓	zwijgen ✓	geprezen ✓
ooit ✓	geuren	vreugde	vogelzang
klinkt	koeren	schepsel	levenslang

1, Bloemen, bloemen, bloemen overal!
 Kleuren, geuren, kleuren zonder tal!
 Blijdschap, vrede, vreugd in ieder oog,
 Blikkend, dankbaar blikkend naar omhoog!

2. Vogels zingen blij op ied're tak;
 Duiven kirren, koeren op het dak.—
 Zou mijn tong dan zwijgen bij die zang?
 Neen, 'k wil zingen heel mijn leven lang!

3. God is goed! zo roept Natuur mij toe.
 — Dat elk schepsel Hem dan hulde doe!
 Maar mijn stem zij d'eerste, die er klinkt,
 Eer een vogel ooit zijn liedje zingt!

4. God, geprezen zij Uw grote naam,
 Door de mensen, vogels, en de bloemen saam!

TAALOEFFENING.

Bij vergelijkingen gebruikt men Bijvoegelijke Naamwoorden op twee manieren :

(1) in vormen, die op *er* uitgaan, als men twee dingen met elkander vergelijkt; b.v. *Jan is een grote jongen, maar Piet is groter; silver is een duur metaal, maar goud is nog duurder.*

(2) in vormen, die op *st* uitgaan, als men een ding vergelijkt met alle andere van zijn soort; b.v. *van al die bomen is deze de hoogste; dit is 't zwaarste pak van de zes.*

De vormen op *er* noemt men de *Vergrotende Trap*.

De vormen op *st* noemt men de *Overtreffende Trap*.

WOORDVERKLARING.

geur, aangename reuk. **zonder tal**, niet te tellen. **blikkend**, kijkend, starend. **kirren, koeren**, het geluid dat duiven maken. **hulde doen**, eren, aanbidden.

Wat is Dauw?

dauw
ging
kwam
vrolik
overal
eindelijk
vleugel
droppeltje
schoorsteen
avondstond
borstveertje
draadheining

Een dagbrekertje zat eens vroeg in de morgen op een draadheining bij een sloot. 't Had gefloten zo hard 't kon, en de zon moest zijn stemmetje zeker

gehoord hebben, want die haastte zich, om boven de morgenwolk in 't oosten uit te kruipen. Toen zijn eerste straal beneden in 't dal aankwam, viel hij juist op 't vogeltje. 't Diertje blonk, of 't een grote parel was. Vol trots draaide 't zijn kopje eerst links en toen rechts, om 'zichzelf eens goed te bekijken. Zijn veertjes waren met dauw bedekt: aan elk haartje hing een droppeltje. Een grote drop schitterde op zijn borstje. "Wat ben jij toch wel?" tjlpte 't vogeltje. "Mooi rond ben je, en vol kleuren;—maar waar kom je vandaan?"

"Dat zal ik je eens vertellen," lispte 't dropje met een heel fijn stemmetje. Verleden week lag ik in de sloot hier bij je, met een menigte andere droppels van mijn soort. Maar zie, er kwam een eend al plassende naar me toe, en, omdat ik bang voor hem was, sprong ik boven op zijn rug, en hield me vast aan een veertje midden tussen de vleugels. De zon scheen warm op me—en langzaam werd ik kleiner, tot er ten laatste niets meer van me op de eend zat." *b*

"Waar was je dan?" vroeg 't vogeltje.

"Met de wind mee," fluisterde 't dropje, "over dorp en veld, over bos en tuin, over land en zee, tot—ja, tot waar zal ik zeggen? 't Was ergens boven, maar ver van hier. Ik was mezelf niet. 'k Was lichter en lichter, en vroliker, en veel groter dan nu. Er was—geloof ik,—geen eind aan me. Overal rondom hoorde ik de stemmen van andere droppels, maar ik kon ze niet zien, en zij mij evenmin.

"Maar hoor, wat er gebeurde. Op eens blies er een harde wind tegen ons aan, en werden we dicht op een hoop gedreven; zó dicht, dat we al kleiner en kleiner, en nog kleiner werden. Ik werd koud en zwaar en toen—viel ik. O, zo ver! o zo diep! Ik kwam met een smak tegen een huis, rolde naar de grond, en kroop in

een klein scheurtje weg. Dat was tegen de avond; ik geloof, 't was eergisteren avond. Toen de nacht voorbij was, ging de zon prachtig op. Hij scheen op me, en ik werd warm en prettig van binnen. Ik kroop uit 't scheurtje, en danste, en begon eindelijk te wiegen op de lucht, en toen te vliegen, hoog boven de schoorstenen en de toppen van de bomen.

“Maar toen de zon weer onderging en 't koud werd, kwam ik naar de grond terug, en bleef laag over de aarde zweven, tot ik jou vond zitten op een bezembosje. Je waart in slaap, maar ik bleef bij je, om rust te zoeken, en kroop in de veertjes van je borstje, waar ik de hele nacht heb doorgebracht.—Nu ken je me. Ik ben een druppel dauw, en als je tongetje droog is, hap me dan op, dan zal ik 't koel en vochtig maken, en je helpen om je morgenliedje te zingen.”

TAALOEFENING.

Neem de zin, “ik ben een druppel dauw,” en spreek of schrijf die in alle persoonsvormen van de Tegenwoordige, Verleden en Toekomende tijden.

Schrijf de Bijvoegelijke Naamwoorden op, en zet er de vormen van de Vergrotende en Overtreffende Trap achter.

WOORDVERKLARING.

dagbrekertje, een klein, zulfrikaans vogeltje, dat bij zonsopgang zingt. **blonk**, blinken, blonk, geblonken. **blonk**, schitterde. **tjilpen**, zingen (van kleine vogels). **lispte**, lispelde; sprak heel zacht; fluisterde. **luchter**, luchtiger, vrijer. **smak**, bons, harde slag. **prettig**, aangenaam. **bezembosje**, afrikaans bosje, waar men bezems van maakt.